

Tabt og fundet i oversættelsens gang

Annick Prieur

Professor i sociologi, AAU

”[Anerkendelsen af legitimt sprog] er aldrig tydeligere end i alle de rettelser, både de som foretages *ad hoc* og de varige, som dominerede sprogbrugere bevidst eller ubevidst udsætter deres stigmatiserede udtale, syntaks og diktation for (og hvor forskellige former for eufemismer involveres), når de desperat stræber efter korrekthed, eller i den forvirring, der efterlader dem ’uden mål og mæle’, ’uden ord’, ’med bunden tunge’, som om de pludselig var blevet frataget deres eget sprog.” (Bourdieu 1991, s. 52)

Første møder

Det var Dag Østerberg, professor i sociologi ved Universitetet i Oslo, jeg først hørte omtale Bourdieu, og det var i en forelæsning om nyere fransk sociologi og filosofi, sandsynligvis i 1984. For os studerende var Østerberg åbningen mod europæiske traditioner på et sociologistudium, der var tungt domineret af den amerikanske tradition (jf. Østerberg 1988). Jeg mener Østerberg dengang fremhævede Bourdieus analyser af uddannelse og reproduktion af uligheder, og det var formentligt første gang, jeg stødte på begrebet kulturel kapital. Jeg husker også min professor i kriminologi, Nils Christie, der viste mig en avisartikel af eller om Bourdieu, måske et års tid senere. Det var første gang, jeg så et foto af Bourdieu, og jeg husker, at vi kommenterede hans *movie star looks*.

Første gang jeg selv så Bourdieu, var omkring 1990, hvor jeg overværede et par af hans forelæsninger på Collège de France. Elina Almasy, der dengang fungerede som en slags *chargée de liaisons* for norske samfundsforskere i Paris, introducerede mig til ham bagefter. Jeg havde netop oversat en kort artikel af ham til det norske tidsskrift *Sociologi i dag* (Bourdieu 1990). Teksten, der handlede om den sociale opfattelse af kroppen, var blevet udgivet i Bourdieus tidsskrift *Actes de la recherche en sciences sociales* (Bourdieu 1977). Den skitserede en refleksion om kroppen, som han senere udvidede i *La Distinction* (Bourdieu 1979). Der var ikke mange sider, men de var tæt-skrevne, meget svære at læse og at forstå, og endnu sværere at oversætte til norsk, da norsk sprog

ikke så godt kan rumme de komplekse sætningsstrukturer, der er typiske for Bourdieus skrivestil. Jeg har senere oversat flere tekster af Bourdieu, og en fransk kollega, hvis navn jeg ikke vil nævne, sagde til mig, at det måtte være en meget vanskelig opgave, da jeg jo først blev nødt til at oversætte teksten til fransk.

Oversættelse er en særligt dyb måde at tilegne sig en tekst på. Oversættelse indebærer en meget langsom læsning, da man ikke, som når man læser, godt kan rykke videre efter en tilnærmelsesvis forståelse af teksten: Hvert enkelt ord skal give mening. Hvis forfatteren mangler præcision, kan en almindelig læser måske alligevel få hovedpointen, men en oversætter har det svært. Bourdieus stil er vanskelig på grund af kompleksiteten, men ikke på grund af manglende præcision. Jeg fortalte ham engang, at selvom jeg kunne finde hans tekster svære at forstå, var det på grund af denne kompleksitet, men ikke manglende klarhed. Han lyste op, da jeg sagde dette til ham, og fortalte mig, at han altid undgik at bruge metaforer af hensyn til klarheden.

Det var først bagefter, jeg indså, at jeg skulle have spurgt ham, hvad kulturel kapital nu var, hvis det ikke var en metafor. Jeg er ikke den hurtigste. Den langsomme takt i oversættelsen passer mig godt. Når jeg tilegner mig en tekst på denne måde, tilegner den sig mig også.

Sprog er afgørende for mine affiniteter med Bourdieu. Hvis han havde skrevet på et andet sprog end fransk, og om et andet samfund end det franske, ville hans tekster ikke have betydet det samme for mig. Fransk er noget af mig selv, som jeg har mistet, og altid har forsøgt at finde igen.

Porte-à-faux

Under læsning af Bourdieu (se f.eks. Bourdieu 2004, s. 74 og 76) lærte jeg, at der er et fransk begreb for min relation til Frankrig og til det franske sprog: *porte-à-faux*. Oversat til murerfagligt dansk hedder det vistnok "udkrugning", hvilket betegner en bygningsdel, der stikker ud og kun er understøttet i den ene ende. I fransk dagligtale henviser udtrykket til den manglende stabilitet, der følger af kun at være delvist understøttet. Når Bourdieu anvender begrebet, henviser det gerne til mennesker med en historik med social mobilitet eller med forældre med meget forskellige sociale baggrunde, hvilket kan føre til en *porte-à-faux*-position eller en splittet habitus (*habitus clivé*, ibid. s. 127). En følge af at være i denne position kan være en øget bevidsthed om, hvad der gerne tages for givet af dem, der aldrig har oplevet, at det kunne være anderledes. I *Méditations pascaliennes* skriver Bourdieu, at mens dem, der er på deres sociale plads, lettere kan stole på deres dispositioner, har dem, der er i en *porte-à-faux*-position, f.eks. på grund af social mobilitet, "større chance for at bringe til deres bevidsthed, hvad andre mennesker tager for givet, da de er tvunget til at overvåge sig selv og bevidst korrigere de umiddelbare tilbøjeligheder, som de har med sig fra en habitus, der frembringer handlinger, der er dårligt tilpassede eller malplacerede i situationen" (Bourdieu 1997, s. 93, egen oversættelse).

Jeg er fransk statsborger. Jeg har et fransk navn. Jeg er født i Frankrig med en fransk far. Alligevel er jeg ikke fransk. Min far døde, før han kunne overføre fransk sprog og kultur til mig. Jeg var et år gammel, da vi flyttede til Norge, hvor jeg voksede op med min norske mor. Jeg lærte aldrig fransk i skolen, men kun i sommerferierne med min franske familie. Jeg lærte senere og på egen hånd at læse og skrive fransk.

For en sprogekspert er der spor af min personlige historie i mit sprog. Fransk var kortvarigt mit første sprog, men jeg mistede det. Jeg har lært (fra min mor, der underviste i sprog), at når man flytter fra en zone med et hårdt R til et blødt R eller omvendt, vinder det bløde. Jeg beholdt mit franske R samt en flad tone i modsætning til det hårde R og den syngende tone, der er så karakteristisk for den norske dialekt, der tales i Oslo. Mit franske har en lidt fremmed, men noget

ubestemmelig accent. Mens de fleste begår enkelte fejl, også når de taler deres eget modersmål, er mine fejl på fransk hyppigere og mærkeligere. Nogle gange hører jeg dem, og det føles som om jeg afslører mig selv.

Første gang jeg var i et køkken med engelsktalende kolleger, indså jeg, at selvom jeg var fuldt ud i stand til at diskutere akademiske tekster med dem, kunne jeg ikke spørge efter ting, som en ordbog fortæller mig, hedder en *peeler* eller en *ladle*. På fransk har jeg det modsatte problem. Selvom mit hverdagsordforråd er rigt, mangler jeg altid selvtillid i mere formelle indstillinger, hvor krop og stemme "forråder mig", som Bourdieu udtrykte det, da han skrev om den småborgerlige erfaring af den sociale verden (Bourdieu 1977, s. 52, min egen oversættelse): "(...) skyheden, pinligheden, ubehaget hos den, der føler sig forrådt af sin krop og sprog, betragter andre på en måde udefra, med de andres øjne, overvåger sig selv, korrigerer sig selv (...)".

At arbejde med Bourdieus tekster fungerede som adgang til det akademiske franske sprog for mig. Det hjalp mig også med at komme nærmere et samfund, som jeg formelt var inkluderet i som borger, men reelt udelukket fra fordi jeg var vokset op et andet sted.

I 1995-1997 blev jeg modtaget som gæst ved Centre de sociologie européenne på Collège de France. Bourdieu havde inviteret mig, men jeg så ham ikke meget, mens jeg var der. Jeg forstod, at de andre i afdelingen var lidt trætte af hans gæster, da han ikke havde meget tid til at mødes med dem. Alligevel lod de mig venligt få et skrivebord og lov til at dele deres hverdage. Jeg arbejdede på mine egne tekster, men gav også en hånd med tidsskrifterne *Actes* og *Liber* (og tog initiativ til, at der blev udgivet en norsk version af *Liber*). Afdelingens leder Rosine Christin, der spillede en central rolle i Bourdieus relationer og forpligtelser, blev en nær ven, selvom hun var omkring 20 år ældre end mig. Meget tidligt hviskede hun mig i øret, at jeg skulle sænke mine forventninger, da hun havde set så mange mennesker ankomme med stjerner i øjnene, fordi de troede, at de nu ville komme tæt på Bourdieu. Jeg var taknemlig for hendes *memento mori* og holdt mine forventninger nede. Desværre døde hun alt for tidligt, kun et år efter Bourdieu.

Bourdieu i Oslo

Bourdieu inviterede mig til hans center efter jeg havde været hans vært i Oslo. Han var blevet inviteret adskillige gange, men han accepterede først efter den norske, forkortede udgave af *Distinktionen* blev udgivet (Bourdieu 1995). Jeg havde oversat den, og jeg arbejdede den gang på Institut for sociologi ved Universitetet i Oslo, der havde inviteret ham.

Redaktøren på Pax Forlag ønskede at udgive en forkortet version af *Distinktionen* til en bogserie om smag. Bourdieu havde naturligvis accepteret de generelle linjer for den norske version, men uden at gå ned i detaljer. Jeg havde haft et kort møde med ham i Paris under oversættelsesarbejdet. Han var anspændt og urolig. Jeg viste ham de uddrag, vi havde valgt til oversættelsen, og han kiggede hurtigt på det, før han sagde, at udvalget så ud til at være foretaget meget omhyggeligt, men for at indramme det skulle vi bruge en nyere tekst af ham som en introduktion (et kapitel fra Bourdieu 1994). Derefter tilføjede han, at vi skulle angive i forlagets introduktion, at uddragene var valgt i samarbejde med ham, for at undgå kritik. Dette var både betænksomt og generøst af ham, især da det ikke var helt sandt. Rosine fortalte mig senere, at det kun var fordi norsk var så lille et sprog, at vi havde fået lov til at udgive denne "læservenlige" version.

Bourdieu's besøg i Oslo, fra 14. til 17. maj 1995, var nogle minderige dage for mig. Bourdieus hængivne sekretær, Marie-Christine Rivière, havde ringet til mig kun 10 dage tidligere for at foreslå disse datoer til hans besøg. Hun havde instrueret mig i ikke at planlægge hans program for tæt, da han var træt og havde nogle helbredsproblemer at tage hensyn til. For de tre dage havde vi derfor

kun programsat en åben forelæsning, et lukket forskerseminar og to middage med udvalgte forskere og forlagets redaktør. Jeg forventede, at han ville bruge resten af sin tid på hotellet til at hvile eller arbejde. Men nej, Bourdieu ville vandre rundt i byen. Og han ville have selskab! Vi gik sammen, han talte uafbrudt, og om alt muligt – sociologi, historie, politik, kunst, litteratur, endda mere personlige emner. Han var meget høflig og venlig. Måske hjalp det, at jeg ikke forsøgte at udnytte den privilegerede situation til at spørge ham ud, starte diskussioner eller noget som helst. Det var jeg alt for genert til at gøre.

Jeg så ham aldrig så afslappet igen.

Da den åbne forelæsning i Oslo kun var blevet annonceret en uge forinden, havde jeg fortalt Bourdieu, at vi ikke var sikre på, hvor mange der ville komme. Da vi ankom til auditoriet, kunne vi imidlertid næsten ikke komme indenfor dørene, og vi skulle kæmpe os igennem folkemængden. Jeg så ham krympe sammen ved synet. Hans angst var tydelig under forelæsningen; han rystede på hænderne, stammede lidt og ledte efter ord. Indholdsmæssigt var forelæsningen om *Fysisk rum, socialt rum og habitus* (Bourdieu 1996) udmærket, men det var formen ikke. At besvare spørgsmål bagefter fungerede bedre, sandsynligvis takket være en frejdig tilhører, der vovede at spørge ham, hvorledes hans perspektiv adskilte sig fra Giddens'. Spørgsmålet triggede hans temperament, og hans engelsk var helt flydende, da han påpegede, at han havde skrevet sine arbejder længe før, Giddens publicerede noget som helst om emnet, men: "English travels so much faster than French!"

Da han bagefter fortalte mig, hvor meget han havde lidt, spurgte jeg ham, hvordan det kunne være, at det var svært for ham at give sådanne forelæsninger, med al den erfaring og anerkendelse, han havde opnået. Han sagde, at det kun blev sværere og sværere, da han følte, at publikums forventninger blev højere og højere.

Symbolisk dominans

Jeg er ikke sikker på, om det er noget jeg har læst, eller bare hørt ham fortælle, men jeg ved, at Bourdieu har beskrevet, hvor meget han led under den måde, hans accent afslørede hans sydvestfranske oprindelse, da han ankom til den parisiske, akademiske scene. Den blev hurtigt afsløbet, men dukkede en gang imellem frem, særligt i hans intonation når han blev grebet af sit temperament. Tilsyneladende led han også under det engelske sprogs dominans på den internationale akademiske scene. Kritikken af denne sproglige dominans er eksplicit i hans artikel med Loïc Wacquant, "Om den imperialistiske fornufts snuhed" (Bourdieu & Wacquant 1999). En illustration af den artikels pointe såvel som af hans udtalelse om hastigheden, hvormed engelsk rejser, ligger faktisk i, at denne artikel blev offentliggjort på fransk i *Actes* et år inden (Bourdieu & Wacquant 1998) den engelske version, uden at vække særlig opmærksomhed. Den engelske version, derimod, blev tilsyneladende betragtet som meget provokerende og vækkede mange reaktioner.

Under mit ophold på Bourdieus center i Paris så jeg ham ikke meget, men han var hjælpsom over for mig. Blandt andet kommenterede han på mit manuskript til bogversionen af min Ph.d.-afhandling (om mexicanske kønskonstruktioner, marginaliserede homoseksuelle mænd og transsexuelle sexarbejdere – Prieur 1998). Rosine advarede mig før mit møde med ham: "Forvent ikke, at han har læst det hele!" Det havde han selvfølgelig ikke, men han havde læst nok til at give nogle meget nyttige kommentarer, og han gav også en *blurb* til bogomslaget.

Jeg forsøgte at give tilbage. Blandt de emner, vi havde diskuteret i Oslo, var hans artikel om maskulin dominans (Bourdieu 1990b). Artiklen var blevet bredt diskuteret blandt kønsforskere, og der var flere uautoriserede oversættelser i omløb, men ingen udgivet version på andet end fransk.

Han fortalte mig, at han havde planlagt at folde den ud til en bog, men var begyndt at tøve, da han ikke var sikker på, om den ville blive godt modtaget. Især frygtede han feministerne og kønsforskere. Jeg opfordrede ham til at gøre det, og henviste til den store interesse jeg havde set blandt netop kønsforskere. Uden at blive spurgt og uden at spørge ham først forberedte jeg kopier af en del tekster, som jeg mente kunne være nyttige for ham at henvise til, hvis han besluttede at skrive bogversionen. I brevet, der ledsagede teksterne, forsøgte jeg igen at motivere ham til at skrive denne bog ved at bruge Giddens-tricket: Hvis Giddens kunne slippe afsted med banaliteterne i *Transformations of intimacy* (Giddens 1992), skulle Bourdieu ikke være bange for at udgive noget om køn. Han var meget taknemmelig for mit arbejde, og forsikrede mig om, at han ville fortsætte dette projekt. Han endte også med at bruge noget af materialet, jeg havde samlet, i bogen. Jeg diskuterede aldrig manuskriptet med ham, da jeg ventede barn og forlod Paris tidligt i 1998. Han sendte mig bogen (Bourdieu 1998) med en meget venlig dedikation og takkede mig for opmuntringen til at afslutte den.

Jeg så ham aldrig igen.

Alle mine senere arbejder er dog på forskellige måder inspireret af Bourdieu såvel som af kolleger, der arbejder i traditionen efter ham. Mine arbejder inden for kriminologi og sociologi om marginalisering har trukket meget på *La Misère du monde* (Bourdieu et al. 1993). Bogversionen af min afhandling (Prieur 1998) lagde langt mere vægt på symbolsk dominans end den oprindelige version gjorde. Bourdieu havde givet mig et vokabular til bedre at forstå situationen for homoseksuelle mænd og transseksuelle sexarbejdere fra de laveste områder i den mexicanske klassestruktur.

I en senere undersøgelse af unge mennesker med indvandrerbaggrund i Norge (Prieur 2004) trak jeg også på et blik og et begrebsapparat fra Bourdieu samt fra hans samarbejdspartner Abdelmalek Sayad (1991, 1999, 2000) for at forstå kompleksiteterne i deres tilhørsforhold og møde med dominansformer. Begrebet om habitus' *hysteresis* var særligt brugbart i analysen af den lidelse, som den første indvandrergeneration erfarer, stillet overfor deres efterkommere i det nye land.

I et langt senere arbejde (Prieur 2018) har jeg forsøgt at skitsere, hvordan en kriminologi inspireret af Bourdieu kunne se ud. Jeg mener, at spørgsmålet om anerkendelse fra ens *peers* er centralt for at forstå mange former for normbrydende adfærd. Der kan være en felt-logik i spil, hvor søgen efter anerkendelse fra disse *peers* bliver drivkræfter bag tyveri (hvis de f.eks. værdsætter en god tyvs frækhed og fingerfærdigheder).

Socialt rum og kulturel kapital

I andre arbejder har jeg primært trukket på *La Distinction* (Bourdieu 1979). Sammen med Lennart Rosenlund, som allerede havde konstrueret et socialt rum i den norske by Stavanger, begyndte jeg at arbejde på COMPAS-projektet i 2004: Contemporary Patterns of Social Differentiation, the case of Aalborg (<https://www.compas.aau.dk/>). Formålet var at se, om de strukturerende dimensioner af det franske samfund, som blev fundet i *La Distinction*, kunne være på spil i et andet samfund og til en anden tid.

Vores centrale fund er, at både kapitalvolumen og kapitalsammensætning strukturerer livsstil og holdninger (Prieur et al. 2008, Faber et al. 2012). Men hvad der fungerer som kulturel kapital i denne danske kontekst, er ikke helt det samme som det, der fungerede i det franske samfund, Bourdieu studerede. Viden om og præferencer for avanceret billedkunst, klassisk musik eller avantgarde-teater synes ikke at have den store betydning. Men et mønster af forskelle kan alligevel ses, og det er især synligt i de højtuddannedes modvilje mod alle kulturelle valg, der antyder lavklasse.

Der ses en stærk modsætning mellem en lokalt orienteret smag og holdninger (inden for mad, musik, politik osv.) og en mere internationalt orienteret smag og holdninger.

Bourdieu advarede mod en *substantiel* forståelse af kapitalformerne samt mod automatisk reproduktion af hans model i andre samfund. Kapitaler er relative og relationelle. I et par senere værker har Mike Savage og jeg (Prieur & Savage 2011, 2013) søgt at opdatere teorien om kulturel kapital samt at advokere for kontekstspecifikke udforskninger af nutidige former for kulturel kapital.

Dermed har jeg været en del af en bevægelse, der er orienteret mod en udogmatisk anvendelse af Bourdieus perspektiver og begreber på nye emner, i forskellige samfund og på forskellige historiske tidspunkter. Når jeg ser tilbage på min karriere, er det initiativ jeg tog til SCUD-netværket – *Network for the studies of social and cultural differentiation* (<https://www.scud.aau.dk/>) – noget jeg er særligt stolt af. Det startede i 2008 med en dansk forskningsnetværksbevilling, og forskere fra forskellige generationer og fra en række europæiske lande blev bragt sammen i særdeles livlige udvekslinger, som for flere af dem førte til et mere langvarigt samarbejde.

I en nyere studie har jeg sammen med Sune Qvotrup Jensen og Vibeke Bak Nielsen (Prieur et al. 2020) arbejdet med forståelsen af hvilken betydning kropsliggjorte former for kulturel kapital har. Vi har undersøgt de danske myndigheders bekymring for marginaliserede borgeres sociale færdigheder, eller rettere for deres mangel på sådanne. Vi hævder, at sådanne færdigheder kan betragtes som en form for kropsliggjort kulturel kapital, og at den påståede mangel kan føre til en eksklusion, der er vanskelig at forstå og håndtere for de ekskluderede selv.

Sociologisk intuition

For mig er forståelsen af den skjulte, symbolske dominans selve kernen i Bourdieus værk. Hans originale tilgang til at udforske mønstre i kvantitative data har selvfølgelig haft enorm indflydelse på sociologisk forskning om uligheder, men hans antropologiske observationer har påvirket mig dybere. Som observationerne af biskoppernes flove latter, når de taler om Kirkens økonomi. Den afslører tvetydighederne i dette særlige kulturelle felt, hvor Kirkens repræsentanter er forpligtede til at fremstå som om Kirken ikke er drevet af økonomiske interesser, samtidig med at Kirken er afhængig af indtægter (Bourdieu 1994). Eller billedet af ungkarlene, der havde det uheldige privilegium at arve familiens gård. Det dømte dem til resten af livet kun at iagttage, fra sidelinjen, landsbyfesterne hvor de unge kvinder dansede med politibetjente eller funktionærer (Bourdieu 2002). Ingen kvinder ønskede at gifte sig med bønder og dele deres livsvilkår. Bourdieu bemærkede også, hvordan disse bønder skammede sig for meget over sig selv, deres tøj og fysiske fremtoning til at tage hovedvejen gennem landsbyen, når de havde ærinder. Sådanne små observationer kan åbne op for komplekse historier; i dette tilfælde historien om, hvordan Frankrig blev omdannet fra et agrarsamfund til en mere moderne økonomi, med den enorme lidelse, denne transformation medførte. I sin selvbiografi fortæller han også, hvordan en bemærkning fra hans mor udløste en reorientering af hele hans teori om praksis (Bourdieu 2004, s. 86). Hun kommenterede, hvordan en bestemt familie var kommet til at betragte sig selv som nært beslægtede med en anden familie, efter at sidstnævnte familie havde fået en kandidat fra en *grande école* i sin midte. Dette førte Bourdieu fra den strukturalistiske opfattelse af, at slægtskab defineres af overordnede regler, til et syn på slægtskab som et resultat af menneskers strategier (hvor regler lader sig forme, så de passer til ens interesser, og virkeligheden lader sig fortolke, så den passer til reglerne).

I artiklen om den maskuline dominans skrev Bourdieu om kvindelig intuition på en måde, som jeg ved første læsning tolkede som essentialistisk og en smule nedladende (Bourdieu 1990b, s. 29,

note 63). Jeg advarede ham imod denne mulige læsning, og faktisk udelod han denne kommentar fra bogen. Jeg havde dog i mellemtiden forstået, hvor meget Bourdieu værdsatte intuition (og jeg burde egentlig have forstået det ud fra den måde, han skrev om det tidligere i samme artikel – s. 10). Han var meget sikker på sin egen intuition og tydeligt stolt af den, men jeg ved ikke, om han nogensinde skrev om den; jeg hørte ham kun tale om det. Jeg tror dog, at han forstod sociologisk intuition på samme måde som han forstod en kunstners kreativitet: Selv om det handler om personlige evner eller talenter, kan det ikke reduceres til disse egenskaber, men skal også forstås ud fra produktionsbetingelserne i et kunstnerisk felt. En side ved et kunstnerisk talent er forståelsen for feltets dynamik. På samme måde kommer sociologisk intuition ikke som lyn fra himmelen, men udspringer af en dyb forståelse for, hvordan socialt liv hænger sammen.

For Bourdieu (f.eks. i Bourdieu & Wacquant 1992) er de privilegerede ofte privilegieblinde og betragter deres eget perspektiv som det universelle perspektiv (f.eks. når de betragter deres egen smag som den gode smag). De mindre privilegerede er fanget af symbolsk vold og nedvurderer sig selv. De klogeste vil så være dem, der er i stand til at objektivere deres eget perspektiv og se dets relativitet, hvorved de også kan skifte perspektiver. Grundigt sociologisk arbejde kan hjælpe med at opnå denne evne, men mon ikke social mobilitet eller andre oplevelser, der har bragt en i en *porte-à-faux*-position, også kan være nyttige.

Imod sproglig dominans

Jeg har boet i Danmark siden mit første barn blev født, og jeg fik fastansættelse ved Aalborg Universitet i 1999. Skriftligt dansk er ikke så forskelligt fra norsk, og jeg var vant til at læse dansk. Men talesproget er meget forskelligt, og jeg har aldrig mestret den danske udtale. *Story of my life* – altid præget af en accent, altid lidt på ydersiden.

Jeg siger ikke dette for at ynke mig. Rigtigt mange har haft langt større udfordringer end jeg har haft, og jeg gætter faktisk på, at de fleste af os i nogen grad har lignende oplevelser. Jeg tænker for eksempel på alle de forskere, inklusive mig selv, der tvinges til at tale og skrive på Shakespeares sprog, selvom det ikke er vores modersmål. Manglen på elegance er frustrerende, og den lidt naive tone det ofte bringer til vore tekster eller talte ord føles ydmygende.

Jeg tror imidlertid, at modstanden fra et sprog, der ikke er ens eget, ikke kun er en dårlig ting. Den enkelthed, det pålægger, kan også bidrage til klarhed.

Selvom Bourdieu er den, der har bidraget mest til min forståelse af sproglig dominans (Bourdieu 1991), er det fra min lærer i kriminologi Nils Christie, jeg har lært, hvordan man håndterer det. Hans holdning var, at når verden har lidt under at have fået pålagt det engelske sprog, tilhører dette sprog ikke længere de, der har det som modersmål: De har ikke længere retten til at erklære, hvad ordentligt eller godt engelsk er. Sproget tilhører nu alle, der vil bruge det. Dette er virkelig et frigørende svar på imperialistisk tankegang. *Take that, Oxbridge*.

Jeg vil afslutte dette essay med en anden frigørende tanke: Det er kun tilsyneladende, at "udkragninger", eller bygninger i *porte-à-faux* mangler stabilitet. De udfordrer vores opfattelse, men står rigtig godt. Bare på en anden måde.

Denne tekst er tidligere publiceret på engelsk i *Sociologia e Ricerca Sociale*, 126, s. 70-79, under titlen "Lost and gained in translation". Den er altså oversat fra engelsk til dansk, og ingen af disse sprog er mit modersmål. Førsteudkast til oversættelsen fik jeg leveret fra ChatGPT. I modsætning

til tekster fra Google Translate var denne tekst i al hovedsag forståelig, men den skulle alligevel rettes meget grundigt igennem. Der var ikke direkte fejl, men mange uklarheder og manglende nuancer, samt en uskøn sprogrytme. Men forsøget giver anledning til at tænke, at min erfaring med sprog og oversættelse nok snart tilhører en svunden tid.

Referencer

- Bourdieu, P. (1977). Remarques provisoires sur la perception sociale du corps. *Actes de la recherche en sciences sociales* nr. 14: 51-55.
- Bourdieu, P. (1979). *La Distinction: Critique sociale du jugement*. Paris: Minuit.
- Bourdieu, P. (1990). Kroppens sociale persepsjon. Noen foreløpige bemerkninger. *Sosiologi i dag* 20(3): 3-12.
- Bourdieu, P. (1990b). La domination masculine. *Actes de la recherche en sciences sociales* 84: 2-32.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. Cambridge: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1994). *Raisons pratiques: Sur la théorie de l'action*. Paris: Seuil.
- Bourdieu, P. (1995). *Distinksjonen: En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. Oslo: Pax.
- Bourdieu, P. (1996). *Physical space, social space, and Habitus*. Report series. Institutt for sociologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo: Rapport 10.
- Bourdieu, P. (1997). *Médiations pascaliennes*. Paris: Seuil.
- Bourdieu, P. (1998). *La Domination masculine*. Paris: Seuil.
- Bourdieu, P. (2002). *Le Bal des célibataires. Crise de la société paysanne en Béarn*. Paris: Seuil.
- Bourdieu P. (2004). *Esquisse pour une auto-analyse*. Paris, Raisons d'agir.
- Bourdieu, P. et al. (1993). *La Misère du monde*. Paris: Seuil.
- Bourdieu, P. & L. Wacquant (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. & L. Wacquant (1998). Sur les ruses de la raison impérialiste. *Actes de la recherche en sciences sociales* 121-122: 109-118.
- Bourdieu, P. & L. Wacquant (1999). On the cunning of imperialist reason. *Theory, Culture & Society* 16: 41-58.
- Faber, S.T.; A. Prieur, L. Rosenlund og J. Skjøtt-Larsen: *Det skjulte klassesamfund*. Aarhus, Aarhus Universitetsforlag 2012.
- Giddens A. (1992). *The Transformations of Intimacy*. Cambridge: Polity Press.
- Prieur, A. (1998). *Mema's House, Mexico City. On Transvestites, Queens, and Machos*. Chicago: University of Chicago Press.
- Prieur, A. (2004). *Balansekunstnere*. Oslo: Pax.
- Prieur, A. (2018). Towards a criminology of structurally conditioned emotions: combining Bourdieu's field theory and cultural criminology. *European Journal of Criminology* 15: 344-363.
- Prieur, A., S. Q. Jensen & V. B. Nielsen (2020). Lacking social skills: A social investment state's concern for marginalized citizens' ways of being. *Critical Social Policy*, 40, pp. 608-626.
- Prieur, A., L. Rosenlund & J. Skjøtt-Larsen (2008). Cultural Capital Today: A case study from Denmark. *Poetics* 36(1): 45-70.
- Prieur, A. & M. Savage (2011). Updating Cultural Capital Theory: A discussion based on studies in Denmark and in Britain. *Poetics* 39(6): 566-580.
- Prieur, A. & M. Savage (2013). Emergent Forms of Cultural Capital. *European Societies* 15 (2):246-267.
- Sayad, A. (1991). *L'immigration – ou les paradoxes de l'altérité*. Bruxelles: De Boeck.

Sayad, A. (1999). *La Double absence. Des illusions de l'émigré aux souffrances de l'immigré*. Paris: Seuil.

Sayad, A. (2000). El Ghorba: From Original Sin to Collective Lie. *Ethnography* 1: 2.

Østerberg, D. (1988). *Metasociology: An Inquiry into the Origins and Validity of Social Thought*. Oslo: Norwegian University Press.

